

Zitierhinweis

Pešek, Jiří: Rezension über: Jiří Holý (ed.), *Cizí i blízcí. Židé, literatura, kultura v českých zemích ve 20. století*, Praha: Akropolis, 2016, in: *Český časopis historický*, 2018, 2, S. 611-612, DOI: 10.15463/rec.1737014490

český časopis historický

copyright

Dieser Beitrag kann vom Nutzer zu eigenen nicht-kommerziellen Zwecken heruntergeladen und/oder ausgedruckt werden. Darüber hinausgehende Nutzungen sind ohne weitere Genehmigung der Rechteinhaber nur im Rahmen der gesetzlichen Schrankenbestimmungen (§§ 44a-63a UrhG) zulässig.

Jiří HOLÝ (ed.)

***Cizí i blízcí. Židé, literatura, kultura
v českých zemích ve 20. století***

Praha, Akropolis 2016, 1048 s.,
ISBN 978-80-7470-125-2.

Jiří Holý věnoval tématu holocaustu, anti-semitismu, židovské kultury a jejího místa v kontextu české, resp. v českých zemích vzniklé literatury již celou řadu cenných studií.¹ Předložený rozsáhlý svazek vytvořený pod jeho vedením týmem autorů v rámci Centra pro studium holocaustu a židovské literatury Filozofické fakulty UK je svým způsobem vyvrcholením této řady. A není také náhodou, že Jiří Holý sepsal nejen úvod, nýbrž i sedm z pětadvaceti kapitol této knihy. Ta sleduje ve čtyřech chronologických oddílech (přelom 19. a 20. století, období od počátku století do konce nacistické okupace, od roku 1945 do konce 60. let, od 70. let do současnosti) téma židovské reprezentace, literární, divadelní a filmové integrace židovské tematiky (domácí i východoevropské) do rámce české kultury. Práce si klade za cíl (ač deklarovaně nehodlá být encyklopedií) stát se příručkou, ale zároveň zůstává i badatelským dílem. Mapuje jak „neviditelné zdi“ a vzájemné česko-

-židovské negativní heterostereotypy, tak situace a proces vzájemného porozumění a pochopení.

Holý v úvodu poukazuje na nutnost „více-perspektivnosti“, nutné s ohledem na vysokou heterogenitu problematiky. Kulturu a literaturu tu předvádí jako „proměnlivý soubor textů, různých ideologií, tradic i interpretačních vzorů a schémat“. Chce představit tematizaci a reflexi židovství v literatuře (a divadle i filmu) „jako polyfonní dění, které je třeba nahlížet z různých perspektiv a prezentovat literaturu v českých zemích přinejmenším do poloviny 20. století jako transnacionální fenomén“. S tím ovšem poněkud neharmonuje v knize použitý model jednojazyčné české národní literatury, byť se opírá o – ve zkoumané době převažující – představu homogenní literární tradice, sahající od středověku po současnost. K tomu je ale potřeba připomenout že nejen inteligence, ale i velká část „prostého lidu“ ještě v meziválečné době četla (a v kinech poslouchala) běžně německy a že se přinejmenším do první světové války dokonce většinou komerčně nevyplácelo překládat německou literaturu do češtiny. Čtenářská veřejnost „si vystačila“ s originály. Přinejmenším autoři analyzovaných děl vysoké i „nízké“ nebo konzumní literatury a zábavy tedy zcela jistě znali více než jen český národní literární kánon (vzdělané vrstvy recipovaly francouzskou, polskou i ruskou literaturu).

I když jsou studie prvních dvou oddílů (do roku 1945) kvalitní a zajímavé (zde stojí z historického pohledu za připomenutí především studie Šárky Sladovnickové „Zobrazení holocaustu v denících“, s. 385–427), skutečně nové pohledy přináší zejména řada kapitol pro poválečné více než půlstoletí. Jen příkladem zmiňme Holého kapito-

1 Pripomeňme alespoň monografie a sborníky: Jiří HOLÝ (ed.), *Holokaust – Šoa – Zagłada v české, slovenské a polské literatuře*, Praha 2007; Jiří HOLÝ – Petr MÁLEK – Filip TOMÁŠ – Michael ŠPIRIT, *Šoa v české literatuře a v kulturní paměti*, Praha 2011; Jiří HOLÝ (ed.), *The Aspects of Genres in the Holocaust Literatures in Central Europe*, Praha 2015; Jiří HOLÝ – Hana NICHTBURGEROVÁ (eds.), *Podoby Židů v literatuře doby romantismu v českých zemích. Komentovaná antologie textů*, Praha 2016; Jiří HOLÝ – Marcela ZOUFALÁ (eds.), *Rozpad židovského života. 167 dní druhé republiky*, Praha 2016.

lu „Antisionismus jako skrytý i zjevný antisemitismus doby komunistického režimu“ (s. 761–796). Nemělo by však smysl tuto velkou práci reduktivně politizovat. Historik ocení především skutečnost, že „židovská“ tematika, tvorba a osudy „židovských“ autorů či „židovská literatura“ není vytrhávána jako nějaké specifické a ohraničené téma z kontextu české (ve všech významech toho slova) kultury, ale jak ona sama, tak její dobová reflexe a zpětná vazba je tu ukázána jako jedno z jejích podstatných polí. Svazek je vybaven řadou cenných ilustrací, jmenným, věcným a tematickým rejstříkem a anglickými souhrny jednotlivých kapitol. Kniha týmu, vedeného Jiřím Holým, představuje zásadní kulturní výkon a měla by být tak i pojímána daleko za hranicemi dějin literatury.

Jiří Pešek

Heike KNORTZ

Gastarbeiter für Europa. Die Wirtschaftsgeschichte der frühen europäischen Migration und Integration

Köln – Weimar – Wien, Böhlau Verlag
2016, 232 s., ISBN 978-3-412-50178-5.

K rozsáhlé literatuře o dějinách migrací v Evropě po druhé světové válce přibyla monografie, která sleduje souvislosti mezi migračními proudy a hospodářskou spoluprací v Evropě. Její autorka Heike Knortz, historička moderních hospodářských a sociálních dějin, profesorka na Vysoké škole pedagogické v Karlsruhe, se v ní zaměřuje především na migraci italských pracovních sil do Francie, Belgie a Německa (Spolkové republiky). Snaží se prokázat, že tato migrace neměla význam pouze pro obnovu průmyslu a opětovné vybudování válkou zniče-

ných měst, ale také pro evropskou integraci po roce 1945.

Monografie je založena na německých a francouzských pramenech, přičemž upozorňuje na další souběžně vznikající studie, založené na italských a amerických zdrojích. Je rozčleněna do šesti kapitol, které pojednávají o obnově Evropy po roce 1945 (se zřetelem k možným teoretickým přístupům z hlediska dějin ekonomiky a migrací), o hospodářské a populační situaci Itálie, o italsko-francouzských dohodách, o širších mezinárodních aspektech přebytku obyvatelstva a nevyužitých pracovních sil v Itálii, o italsko-německých jednáních a závěrem o výsledcích analýzy ekonomické a migrační situace. Analytický text je doplněn názornými grafy a tabulkami se statistickými údaji o pracovní migraci a o vývoji platební bilance zúčastněných států, detailní bibliografií a souhrnným rejstříkem osob a věcných hesel.

Analýza zahrnuje období od konce války do druhé poloviny padesátých let 20. století, konkrétně do roku 1957, kdy došlo k podpisu římských smluv o založení Evropského hospodářského společenství. Ústředním tématem jsou způsoby využití rezervoáru pracovních sil jižní Evropy, zejména Itálie. Heike Knortz zdůrazňuje, že základním motivem migrace nebyl primárně nedostatek pracovních sil v průmyslových podnicích přijímajících států (tam šlo spíše o potřebu kvalifikovaných pracovníků, jichž se naopak mezi přicházejícími nedostávalo), nýbrž snaha provést rekonstrukci poválečné Evropy obnovením mezinárodní dělby práce a tím dosáhnout sblížení jednotlivých zemí na rozervaném kontinentu. Z tohoto důvodu se do agendy západoevropských vlád dostalo uzavírání bilaterálních dohod o pracovní migraci a také ekonomicky